

Sociální a antisociální impulzy a láska

Rudolf Steiner

To, jakou je člověk vlastně komplikovanou bytostí, se zvláště nápadně a paradoxně ukazuje právě ve chtění, které se odehrává od člověka k člověku. Víte přece, že pokud jde o chtění, hrají mezi lidmi zvláštní úlohu nejen sympatie a antipatie, ale také sklony a vnitřní odpory ve svých vnějších projevech. K druhému člověku se člověk většinou chová tak, jak to vyplývá ze zvláštního způsobu lásky, kterou přináší vstříc druhému člověku na základě sympatie. Pozoruhodnou úlohu zde hraje jistá podvědomá inspirace. To, co je vylito přes veškerý volní styk mezi člověkem a člověkem, musíme pozorovat ve světle impulsu, jemuž podléhá tento volní styk, a také ve světle existující lásky, která se mezi lidmi přece jen odehrává. Právě ve svých volních impulzech se lidé nechávají unášet touto láskou.

Klam o lásce v podobě sebelásky a egoismu

Pokud jde o lásku, člověk podléhá velkému klamu a potřebuje ještě větší nápravu, než u obyčejné citové sympatie a antipatie. Jakkoli to pro obyčejné vědomí zní dost podivně, ale není-li zduchovněna ta láska, která se v obyčejném životě uplatňuje od člověka k člověku (a v obyčejném vztahu je láska zduchovněna jen velmi zřídka, a to nehovořím snad pouze o lásce spočívající na pohlavním podkladu), není vlastně láskou jako takovou, ale jen obrazem, který si o ní činíme. Většinou není ničím jiným než strašnou iluzí. Láska, o které člověk věří, že ji vyvíjí k druhému člověku, není většinou ničím jiným než sebeláskou. Člověk se sice domnívá, že toho druhého miluje, ale v té lásce vlastně miluje jen sebe.

Kdy je v člověk v lásce antisociální bytostí

Zde můžete vidět pramen antisociální podstaty, který ke všemu ještě bývá zdrojem tohoto hrozivého sebeklamu. Můžeme se tak domnívat, že se rozplýváme v přemíře lásky k určitému člověku, ale ve skutečnosti milujeme pouze spojení s druhým člověkem ve své vlastní duši. Co ve své vlastní duši pociťujeme jako blaženost z druhého člověka, co v sobě pociťujeme, protože jsme s druhým člověkem pohromadě, co druhému člověku přinášíme jako vyznání lásky, to je vlastně to, co milujeme. Když se takto ve styku s druhým člověkem zaněcu- je tato sebeláska, vcelku milujeme sami sebe.

Toto je důležité životní tajemství. V klamu o této lásce, o které se domníváme, že je největší láskou, která působí od člověka k člověku, třebaže je vlastně jenom sebeláskou. Je sobectvím a maskovaným egoismem, v tomto klamu je pramen největších a nerozšířenějších antisociálních impulzů. Takovou antisociální bytostí se člověk stává právě tím, když neví nebo nechce nic vědět o tom, že je tomu tak, když se ponořuje sám do sebe.

Každý, kdo hovoří o sociálních požadavcích, které jsou nutné právě pro současné lidstvo, musí význačnou měrou brát ohled právě na takovéto duševní stavy. Musíme si prostě položit otázku: Jak mají lidé dospět k přijatelné sociální struktuře svého společného žití, když si nechtějí ujasnit, kolik sobectví je vtěleno v tzv. lásce k bližnímu?

Takový člověk, který na sobě nepracuje, který nevezme do ruky svoji sebevýchovu, je jako milující bytost za všech okolností bytostí antisociální. Proč tomu tak je? Láska jako taková, která tkví v lidské povaze, je zprvu antisociální, protože je vylučující. To nemá být žádnou kritikou. S tím, že láska vlastně musí být vylučující, souvisí mnoho požadavků života. Otec bude samozřejmě vlastního syna milovat více než cizí dítě - to je ovšem antisociální. Nedá se prostě popřít, že antisociálně zasahuje do našeho života samotným životem.

Sociální a antisociální pudy u zvířete a u člověka

Také ve veřejné přednášce v Basileji jsem poukázal na to, že jistí materialisticky smýšlející lidé, kteří všechno chtějí pochopit z vývojové řady zvířat, říkají: U zvířat máme vlastně počátky sociálních instinktů, které se u člověka vyvíjejí k morálce. Avšak pokud je to, co u zvířat vnímáme jako sociální instinkty pozdviženo na úroveň člověka, stává se to právě naopak antisociálním. Právě to, co je u zvířat sociální, je u člověka nejvýraznějším způsobem antisociální.

Jen tehdy se však dostaneme do správného vzájemného styku člověka s člověkem, když člověka nebudeme pojímat pouze v jeho zvířecí přirozenosti, ale budeme ho pojímat jako duchovní bytost. Člověk je jaksi přemožitelem té přirozenosti, která je údělem zvířecí říše. Je přemožitelem zvířecí přirozenosti, kterou vlastně nosí v sobě.

Naivní darwinisté tvrdí, že lidská morálka je pouze jakýmsi vývojem sociálních pudů u zvířat. Pravda však je, že pokud jde o sociální pudy, jsou zvířatům vrozené, ale právě v člověku se stávají pudy antisociálními. K sociálnímu životu může člověk procitnout jen tehdy, když vyroste nad to, co se u něho ze zvířecí přirozenosti vyvinulo v antisociální.

Můžeme tedy říci, že člověk v sobě přemáhá zvířecí, když se nad tuto zvířecí vyvíjí, neboť to, co je ve zvířeti sociálního, se právě u člověka stává antisociálním. Člověk však vrůstá do duchovnosti a tak si může sociálně opět dobývat.

Rudolf Steiner: Základní sociální požadavek naší doby v současné změněné situaci, GA 186, ze IV. přednášky: Základní podmínky pro sociální život, sociální a antisociální impulzy a láska, Dornach a Bern, od 29. listopadu do 21. prosince 1918.
107